

Riksantikvarieämbetet

Vad kostar uppdragsarkeologin egentligen?

Uppföljning av de faktiska kostnaderna
för uppdragsarkeologin år 2005

Rapport från Riksantikvarieämbetet 2008:4

Vad kostar uppdragsarkeologin egentligen?

Uppföljning av de faktiska kostnaderna för uppdragsarkeologin år 2005

Riksantikvarieämbetet

Box 5404, 114 84 Stockholm

Tel. 08-5191 8000

Fax 08-5191 8083

www.raa.se/bokhandel.se

bocker@raa.se

© 2008 Riksantikvarieämbetet

Rapport från Riksantikvarieämbetet 2008:4

ISSN 1651-1298

ISBN 978-91-7209-518-2

Text Carolina Andersson och Rickard Franzén

Kart- och ritmaterial Charlotta Lindgren

Layout Åsa Å Östlund

Omslagsbild Delar av myntskatten funnen i Sundveda, Uppland år 2008. Foto: Bengt A. Lundberg

Innehåll

Förord 4

Sammanfattande slutsatser 5

Inledning 7

Begreppsförklaring 7

Bakgrund 7

Syfte 8

Metod 8

Redovisning 9

Svarsfrekvens 9

Resultat 10

Löpande räkning 16

Tillkommande kostnader 17

Referenser 19

Bilaga. Sammanfattning, länsvis 20

Förord

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) utvecklar för närvarande formerna för hur uppföljning och utvärdering av tillämpningen av lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) och kulturresevatnen enligt miljöbalken ska ske. Målet för detta arbete är att Riksantikvarieämbetet har en systematisk uppföljning och utvärdering av tillämpningen och att strategier för användning, förankring och spridning av resultaten finns.

Riksantikvarieämbetet har tagit fram ett program för uppföljning och utvärdering av tillämpningen av KML och kulturresevat. I programmet redovisas hur en systematisk, årlig uppföljning ska genomföras samt ges förslag på fördjupade utvärderingsinsatser för de kommande åren. Genom dessa insatser kan

brister i tillämpningen och lagstiftningen uppmärksammas och på olika sätt åtgärdas, exempelvis genom förtydligande föreskrifter eller genom att ge förslag på förändringar i lagstiftningen.

Programmet har avseende uppdragsarkeologi betonat behovet av att kontinuerligt följa upp kostnadsbilden. I denna rapport redovisas och analyseras därför det faktiska utfallet kontra de av länsstyrelserna beslutade kostnaderna för de uppdragsarkeologiska undersökningar som genomfördes under år 2005.

Stockholm, augusti 2008

Jan-Gunnar Lindgren

Avdelningschef

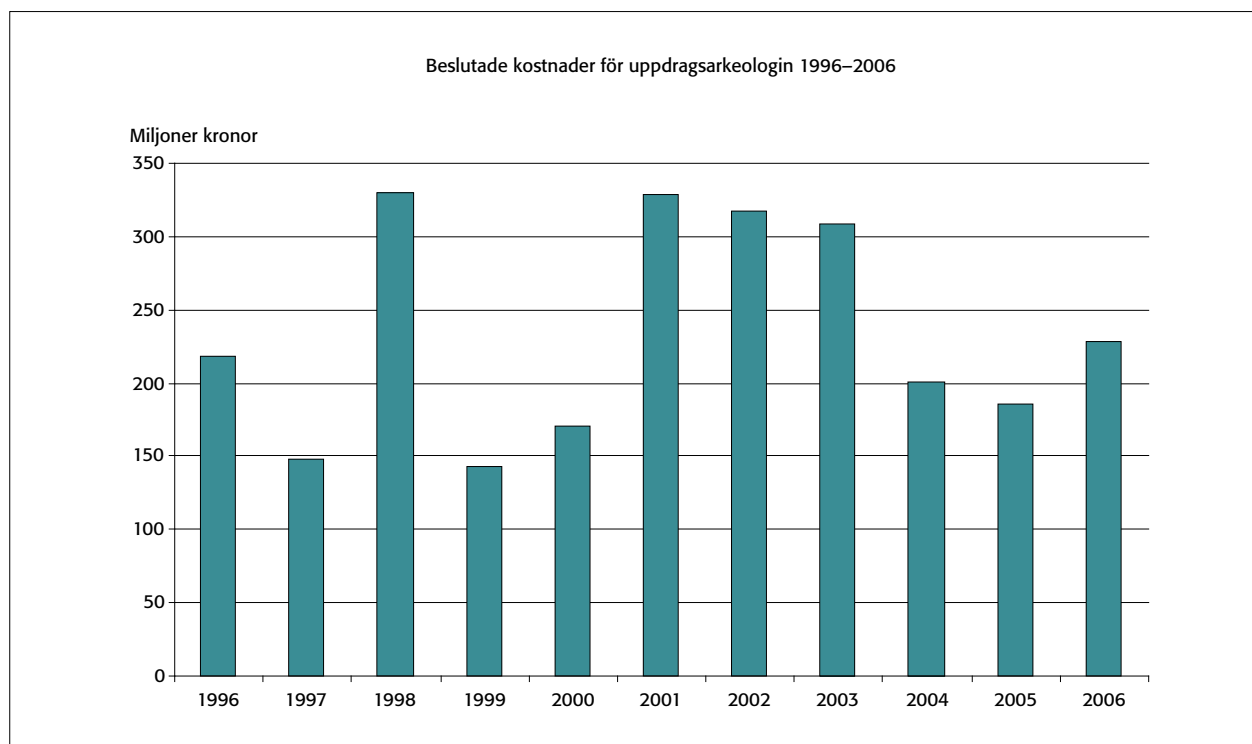
Sammanfattande slutsatser

I föreliggande rapport redovisas en uppföljning gjord av den faktiska kostnaden för de uppdragsarkeologiska undersökningar som genomfördes år 2005. Uppföljningen är gjord mot bakgrund av den återkommande kritik som framförts de senaste decennierna om att det saknas en samlad bild över de totala kostnaderna för uppdragsarkeologin.

Den övergripande slutsatsen är att det faktiska utfallet på såväl nationell som länsnivå, med undantag för två län, har varit lägre än summan av de kostnader som angivits i besluten. Sålunda kan man fastställa att den beslutade kostnaden fungerar som en takkostnad som inte överskrids, åtminstone var så fallet år 2005. Detta bör även innebära att de totala kostnader på nationell nivå som Riksantikvarieämbetet årligen tagit fram sedan 1996 och som baserar sig just på de beslutade kostnaderna, bör kunna vara relevanta som en maximal kostnad för det faktiska utfallet (figur 1).

Vidare visar uppföljningen att:

- små och medelstora undersökningar (med en beslutad kostnad under 10 respektive mellan 10 till 30 prisbasbelopp) ofta blir billigare eller till och med mycket billigare än vad som avgivits i länsstyrelsernas beslut.
- skillnaden mellan faktiskt utfall och beslutad kostnad är relativt liten för de dyraste undersökningarna, det vill säga de med en beslutad kostnad över 1 miljon kronor, trots att träffsäkerheten i de ursprungliga kostnadsberäkningarna rimligen borde kunna vara mindre än vid små undersökningar.
- drygt en tredjedel av alla beslut inbegriper icke preciserade tillkommande kostnader, vilket medför att företagaren inte har möjlighet att få en fullständig bild av de ekonomiska konsekvenser som beslutet för med sig.

Figur 1. Beslutade kostnader för uppdragsarkeologin för åren 1996 till 2006.

- länsstyrelsernas hantering av tillkommande kostnader varierar stort; vissa länsstyrelser anger aldrig tillkommande kostnader medan andra har fattat fler beslut med tillkommande kostnader än utan.
- stora skillnader finns även mellan länen vad gäller möjligheten för undersökaren att debitera undersökningen på löpande räkning. Sju länsstyrelser fattar aldrig denna typ av beslut, medan övriga länsstyrelser använder möjligheten alltifrån sällan till regelbundet.

De reviderade föreskrifterna och allmänna råden avseende verkställigheten av 2 kap. 10–13 §§ KML, som trädde i kraft 1 januari 2008, ställer tydliga krav på

redovisning av kostnader såväl i undersökningsplaner som i samband med länsstyrelsernas uppföljning av undersökningar. Förhoppningsvis kommer detta leda till en mer likartad hantering av kostnaderna vilket i sin tur kommer att ge bättre möjlighet till uppföljning och utvärdering både på regional och nationell nivå. Uppföljningen har visat att de flesta länsstyrelser har någon form av register över de uppdragsarkeologiska uppdragen men att många län ändå varit beroende av de undersökande institutionerna för att ta fram de efterfrågade kostnadsuppgifterna. Som ett stöd för länsstyrelsens tillämpning av KML utreder Riksantikvarieämbetet för närvarande möjligheten att utveckla ett gemensamt register/handläggarsöd.

Inledning

Hur mycket uppdragsarkeologin kostar per år har varit en återkommande fråga under de senaste decennierna. Uppgifter om kostnadernas storlek har i olika sammanhang efterfrågats och kritik har framförts mot att det saknas sammanställningar och analyser av kostnadsbilden. I det register som Riksantikvarieämbetet för över länsstyrelsernas beslut är det endast möjligt att få fram siffror över de beslutade kostnaderna för arkeologiska undersökningar föranledda av beslut enligt 2 kap. 10–14 §§ KML. Vad det faktiska utfallet blev efter det att undersökningarna avslutats har vi däremot inte haft någon samlad bild av.

Avsikten med föreliggande uppföljning är sålunda att komplettera kostnadsbilden för de arkeologiska undersökningar som enligt Riksantikvarieämbetets beslutsregister genomfördes 2005 genom att inhämta uppgifter om vad det faktiska utfallet blev för dessa. En jämförelse mellan de beslutade respektive faktiska kostnaderna kan sedan ligga till grund för en såväl årsspecifik som generell analys av kostnadsbild för uppdragsarkeologin.

Begreppsförklaring

Med *beslutad* kostnad avses den preciserade kostnad som länsstyrelsen angivit i sitt beslut enligt 2 kap. 11–13 §§ KML. Förutom den preciserade kostnaden anger länsstyrelserna i vissa fall att det tillkommer kostnader för exempelvis grävmaskin, bodar och etablering samt inmätning. Dessa ospecificerade kostnader benämns i denna uppföljning för *tillkommande* kostnader.

Med *löpande räkning* avses de undersökningar där länsstyrelsen i sitt beslut angivit att undersökaren löpande får debitera de delar av undersökningen som måste utföras samtidigt med arbetsföretaget, det vill säga dessa beslut saknar preciserad kostnad. Denna form av debitering är vanligast vid schaktningsövervakningar eller antikvariska kontroller då undersökaren måste utföra sitt arbete parallellt med att arbetsföretaget genomförs och därför kan ha svårt att beräkna den tidsåtgång som krävs för att genomföra undersökningen.

Med *faktiska* kostnader avses det faktiska utfallet för undersökningen som den har blivit redovisad av

länsstyrelsen. Den faktiska kostnaden inbegriper inte kostnader för maskintid i de fall som företagaren själv ställt upp med grävmaskin. I de fall undersökningen inte har slutfakturerats har länsstyrelserna fått ange en prognostiserad kostnad som i denna uppföljning likställts med och därmed redovisats som en faktisk kostnad.

Med *kombinationsbeslut* avses beslut som rör två typer av undersökningar, exempelvis arkeologisk förundersökning och särskild undersökning.

Bakgrund

Redan i samband med HUR-utredningen 1992 uttrycktes en oro över att det saknades sammanställningar och analyser av den totala undersökningsverksamhetens kostnader (*Arkeologi och exploatering*, s. 116). Kritiken återkom tio år senare i Riksdagens revisorers rapport *Arkeologi på uppdrag* där revisorerna anmärker på att länsstyrelsernas beslut var ofullständiga och att de faktiska kostnaderna för uppdragsarkeologiska undersökningar inte följdes upp (s. 10). Frågan om kostnadskontroll togs även upp av Uppdragsarkeologiska utredningen i sitt betänkande 2005 där Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen uppmanas att snarast vidta åtgärder för att få en bättre kontroll över kostnaderna såväl på det nationella som på det regionala planet (*Uppdragsarkeologi i tiden*, s. 117).

Riksantikvarieämbetet har sedan KML ändrades 1998 och föreskrifter och allmänna råd trädde i kraft gjort en rad uppföljningar av länsstyrelsernas tillämpning av 2 kap. 10–13 §§ KML. Flertalet av dessa uppföljningar har även inkluderat en sammanställning av kostnaderna för uppdragsarkeologin, framför allt på nationell nivå men sedan 2002 även på länsnivå (*Uppdragsarkeologi 2000*, *Uppdragsarkeologi 2001*, *Uppföljning och utvärdering av länsstyrelsens handläggning av uppdragsarkeologiärenden enligt 2 kap. 11–14 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.*, *Uppdragsarkeologi 2003 och 2004*, *Tillämpning av 2–4 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Statistik gällande 2005*, *Tillämpning av 2–4 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Statistik gällande 2006*).

Sammanställningarna har alla hämtat uppgifter om kostnaderna för de uppdragsarkeologiska undersökningarna ur den databas som Riksantikvarieämbetet utvecklat för att registrera information från kopior av samtliga länsstyrelsebeslut enligt 2–4 kap. KML. Denna databas, som i sin nuvarande form innehåller uppgifter tillbaka till 2002, är i princip den enda källan till statistik över uppdragsarkeologins kostnader som i dag finns att tillgå. Statistiken kan dock inte bli heltäckande i och med att de kostnadsuppgifter som framgår av besluten inte är fullständiga; i vissa fall anger länsstyrelserna att det utöver den specificerade kostnaden kan tillkomma kostnader för exempelvis grävmaskin eller att undersökaren kan debitera företagen löpande för de kostnader som uppstår. Om besluten omnämmer tillkommande kostnader noteras detta i Riksantikvarieämbetets databas endast som ”kostnader tillkommer” i och med att exakt summa saknas. Många beslut saknar således uppgift om hela eller delar av kostnaden.

De uppgifter som finns i Riksantikvarieämbetets beslutregister är sålunda de av länsstyrelserna beslutade kostnaderna för uppdragsarkeologiska undersökningar, vilket inte är detsamma som den kostnad som faktiskt debiterats. Om det faktiska utfallet är högre eller lägre än den beslutade kostnaden har tidigare inte studerats närmare och sammanställningar av det faktiska utfallet saknas i nuläget även om vissa länsstyrelser (exempelvis Västmanlands, Västra Götalands och Jönköpings län) har eller har påbörjat framtagandet av egna uppföljningssystem där uppgifter om faktiska kostnader för uppdragsarkeologin kan ingå.

Syfte

Syftet med denna uppföljning är att samla in och redovisa uppgifter om de kostnader som faktiskt har debiterats företagen för de arkeologiska utredningar och undersökningar som genomfördes 2005. Dessa kostnadsuppgifter jämförs sedan med de kostnader som angivits i länsstyrelsernas beslut för att se om det faktiska utfallet har varit högre eller lägre än den beslutade kostnaden.

Ett sekundärt syfte är att analysera storleken på de ospecificerade tillkommande kostnader som anges av vissa länsstyrelser i besluten samt att redovisa vilka utgiftsposter som avses. Slutligen ingår även att studera i vilken utsträckning länsstyrelserna anger i sina beslut att undersökningen kan debiteras på löpande räkning.

Metod

Ett utdrag ur Riksantikvarieämbetets databas över länsstyrelsernas beslut har skickats till respektive länsstyrelse innehållande dels administrativa uppgifter, dels beslutade kostnader för de utredningar och undersökningar som har utförts under 2005. Utifrån dessa uppgifter efterfrågades sedan:

1. om uppgifterna ur Riksantikvarieämbetets databas överensstämmer med länsstyrelsens uppgifter,
2. det faktiska utfallet av de specificerade kostnaderna som angivits i besluten,
3. det faktiska utfallet av de ospecificerade tillkommande kostnaderna i de fall sådana var angivna i länsstyrelsens beslut.

Redovisning

Svarsfrekvens

Samtliga 21 län har inkommit med svar. Det har dock visat sig att länsstyrelserna endast i begränsad omfattning kontinuerligt begär in och sammanställer uppgifter om de faktiska kostnader som debiterats företagare. För att kunna lämna in de efterfrågade uppgifterna har därför länsstyrelserna i flera fall fått vända sig till undersökarna.

Under 2005 fattade länsstyrelserna sammantaget 1 108 beslut om särskild utredning, arkeologisk förundersökning och särskild undersökning, varav 1 022 kom att genomföras. För elva utredningar och undersökningar har länsstyrelsen inte kunnat redovisa faktisk eller prognostiserad kostnad. I ytterligare 47 fall har undersökaren inte debiterat någon kostnad trots att undersökningen genomförts. Flertalet av dessa var schaktningsövervakningar som enligt berörda länsstyrelser omfattade i tid högst ett dagsverke. Vidare har fyra undersökningar utförda i Uppsala län och två i Stockholms län betraktats som en undersökning då länsstyrelserna inte har kunnat redovisa den faktiska kostnaden för varje enskild undersökning.

De totalt 62 undersökningar som nämns ovan har utelämnats från uppföljningen i och med att ingen faktisk eller prognostiserad kostnad har kunnat pre-

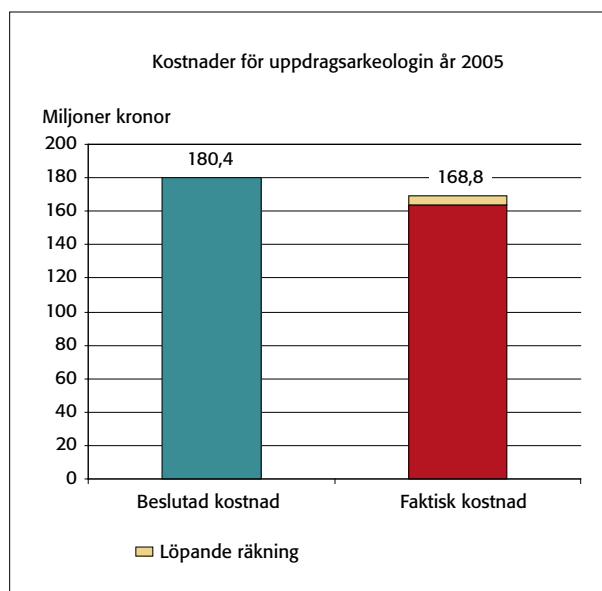
ciseras. Av detta följer att utvärderingen baserar sig på totalt 960 undersökningar. Av dessa saknar 199 undersökningar uppgift om beslutad kostnad i och med att länsstyrelsen angivit att undersökningen kan debiteras på löpande räkningar. En mer detaljerad länsvis redovisning av de 1 022 genomförda utredningarna och undersökningarna framgår av bilaga.

Vad gäller de beslut som även innehållit icke specificerade tillkommande kostnader, totalt 349 beslut, har länsstyrelserna endast kunnat redovisa det faktiska utfallet för dessa tillkommande kostnader för 70 (20 %) av undersökningarna. För 191 (53 %) undersökningar där de tillkommande kostnaderna avsett grävmaskin har det dock varit möjligt att göra en kostnadsuppskattning utifrån uppgifter om antal förbrukade maskintimmar, vilka antingen varit angivna i besluten eller kunnat redovisas av länsstyrelserna i samband med denna uppföljning. För att kunna göra denna uppskattning har vi använt en schablonkostnad på 650 kronor per maskintimme. När storleken på de tillkommande kostnaderna har uppskattats enligt ovan angivna metod har eventuella ytterligare tillkommande kostnader vid sidan av kostnader för maskintid bortsetts ifrån.

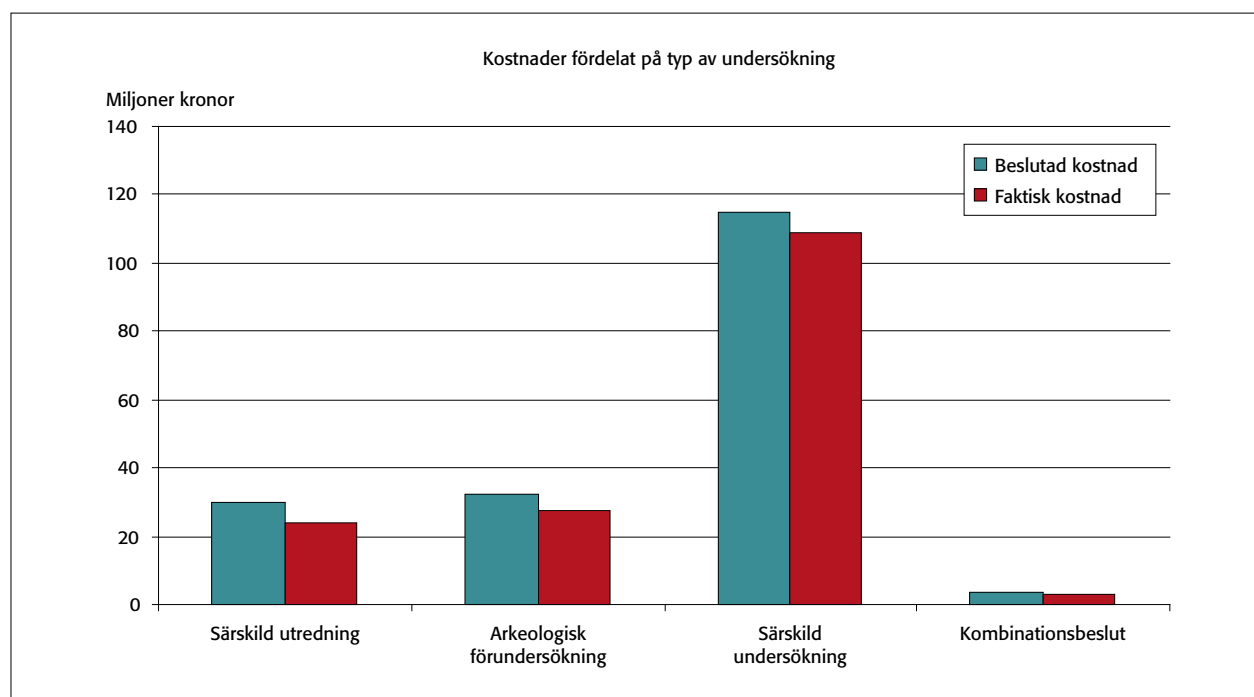
Resultat

Den övergripande slutsatsen av denna uppföljning är att den faktiska kostnaden för uppdragsarkeologin 2005 på nationell nivå blev drygt 15 miljoner kronor lägre än den sammanlagda summa av de kostnader som angivits i länsstyrelsernas beslut (figur 2). Summan för de beslutade kostnaderna var 180,4 miljoner kronor medan det faktiska utfallet för dessa undersökningar blev 163,2 miljoner kronor. Därtill kommer ett utfall på 5,7 miljoner kronor för undersökningar som i enlighet med länsstyrelsernas beslut debiterats på löpande räkning och som därför inte har haft en i beslutet angiven kostnad. Men även om man inkluderar utfallet från undersökningar som debiterats på löpande räkning är den beslutade summan således högre än det faktiska utfallet.

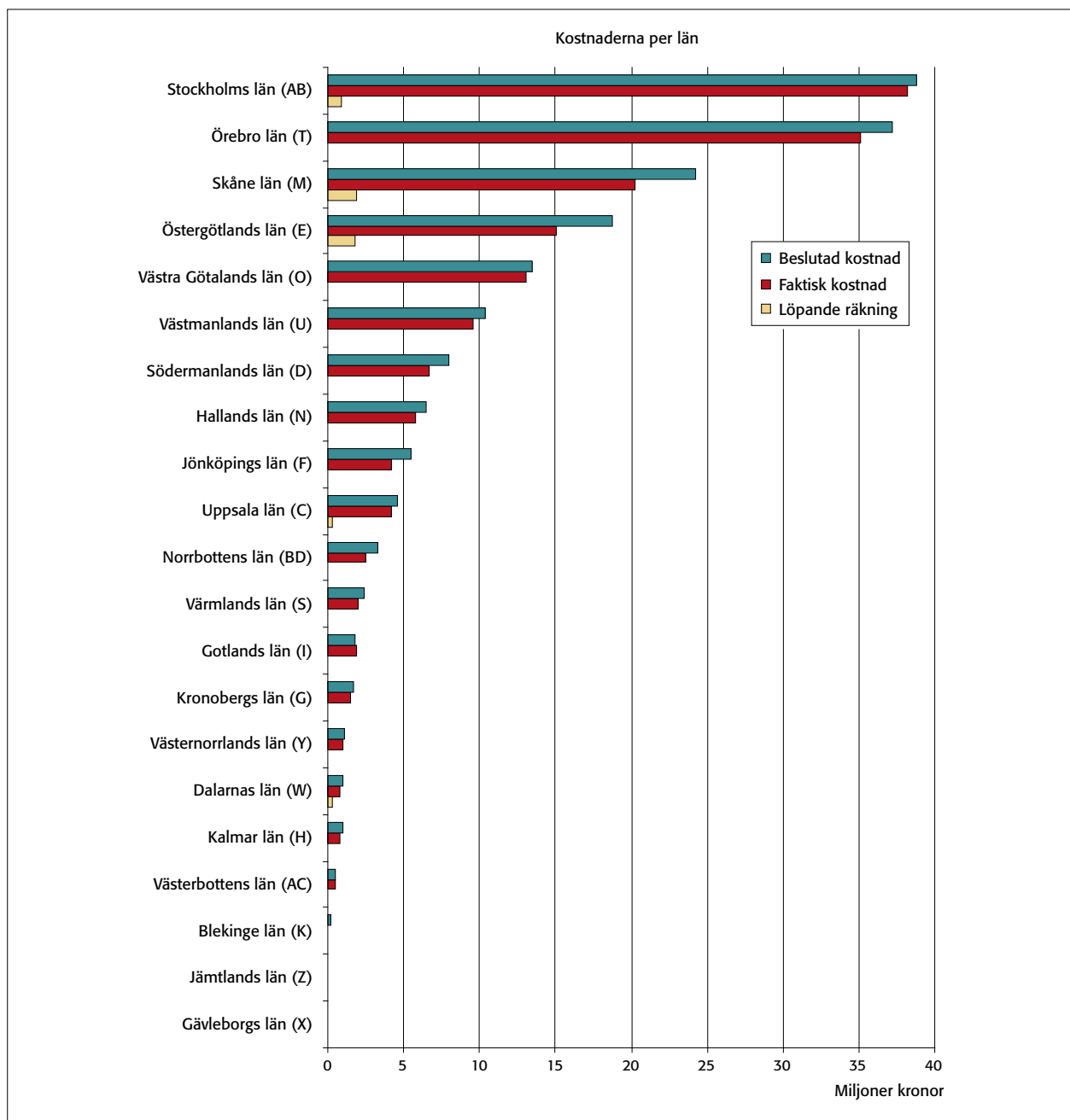
Även på länsnivå visar sig den beslutade kostnaden vara högre än det faktiska utfallet för samtliga län utom två, Gotlands och Jämtlands län. För Gotlands del blev det faktiska utfallet drygt 150 000 kronor högre (8 %) än den beslutade kostnaden, medan det för Jämtland blev knappt 30 000 kronor högre (figur

Figur 2. Beslutad respektive faktisk kostnad inklusive kostnader debiterade på löpande räkning för uppdragsarkeologiska undersökningar beslutade av länsstyrelsen 2005.

Figur 3. Beslutad respektive faktisk kostnad fördelat på typ av undersökning. Det faktiska utfallet av de undersökningar som debiterat på löpande räkning, totalt 5,7 miljoner kronor, är inte inkluderat.

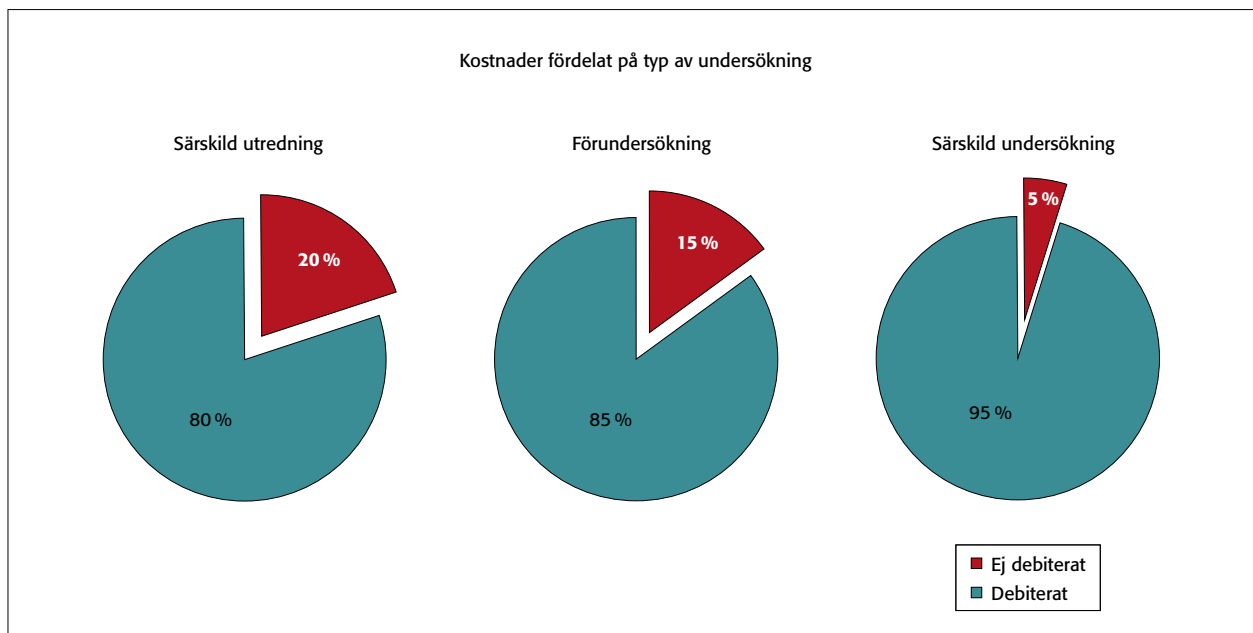

Figur 4. Länsvis uppdelningen av beslutade och faktiska kostnader samt det faktiska utfallet av undersökningar debiterade på löpande räkning.

4). För Jämtlands del ska det dock understrykas att det endast genomfördes tre undersökningar år 2005.

Flertalet av de län som uppvisar stora skillnader mellan beslutad kostnad och faktiskt utfall är län med stor uppdragsvolym, exempelvis Örebro, Skåne och Östergötlands län. Men även i län med liten uppdragsvolym är skillnaden mellan den beslutade kostnaden och det faktiska utfallet stor, exempelvis Norrbotten, där den beslutade kostnaden är cirka 750 000 kronor högre än det faktiska utfallet (3,2 respektive 2,4 miljoner kronor), och Blekinge där det faktiska utfallet blev knappt hälften så stort som den beslutade kostnaden.

Figur 3 visar en uppdelning i olika typer av undersökningar. Vid samtliga typer, särskild utredning, arkeologisk förundersökning, särskild undersökning samt kombinationsbeslut, har det faktiska utfallet blivit lägre än de beslutade kostnaderna. Skillnaden i reda pengar är minst för kombinationsbesluten, som dock endast var 38 stycken, medan den är ungefär densamma för de övriga tre typerna av undersökning. Om man däremot ser till hur stor procentuell andel av den beslutade summan som faktiskt har debiterats företagaren så blir bilden något annorlunda. Av figur 5 framgår att vid särskilda utredningar och förundersökningar blev det faktiska utfallet bara 80 respek-

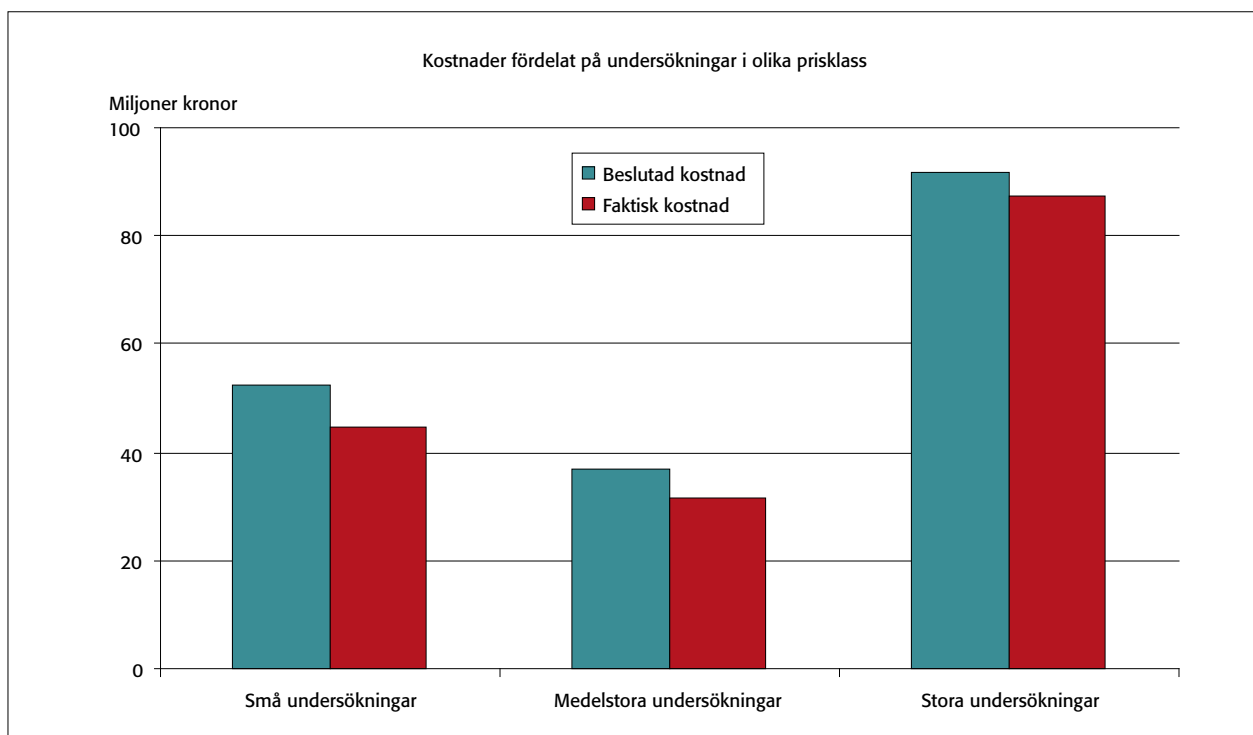

Figur 5. Den debiterade kostnadens procentuella andel av den beslutade, fördelat på typ av undersökning. Det faktiska utfallet av de undersökningar som debiterats på löpande räkning är inte inkluderat då dessa inte har en specificerad kostnad.

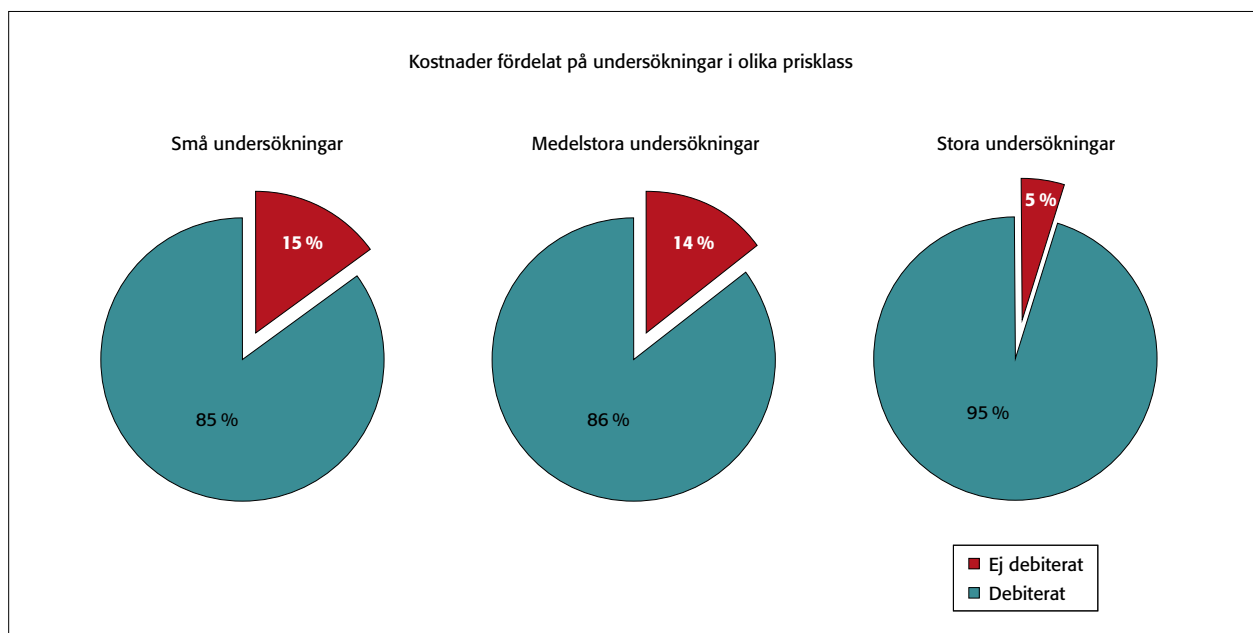
tive 85 procent av den beslutade kostnaden, medan för de särskilda undersökningarna debiterades hela 95 procent av den beslutade kostnaden.

Även vid en uppdelning av 2005 års undersökningar i olika prisklasser är summan för det faktiska utfallet lägre än den beslutade kostnaden (figur 6).

Undersökningarna har här delats in i tre grupper: små undersökningar med en beslutad kostnad under 10 prisbasbelopp, mellanstora undersökningar med en beslutad kostnad mellan 10 till 30 prisbasbelopp och stora undersökningar med en beslutad kostnad över 30 prisbasbelopp. Skillnaden i reda pengar mel-

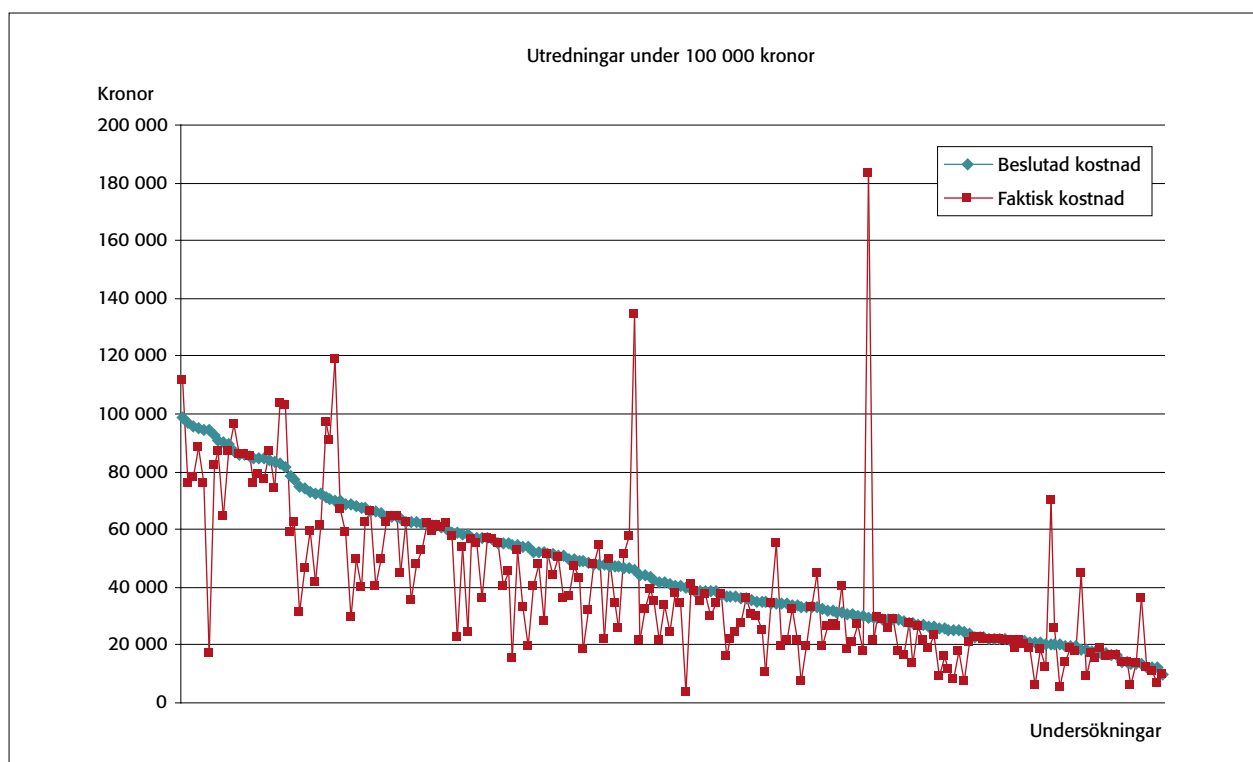
Figur 6. Beslutad respektive faktisk kostnad för undersökningar indelat i olika prisklasser utifrån storleken på den beslutade kostnaden. Det faktiska utfallet av de undersökningar som debiterats på löpande räkning, totalt 5,7 miljoner kronor, är inte inkluderat.

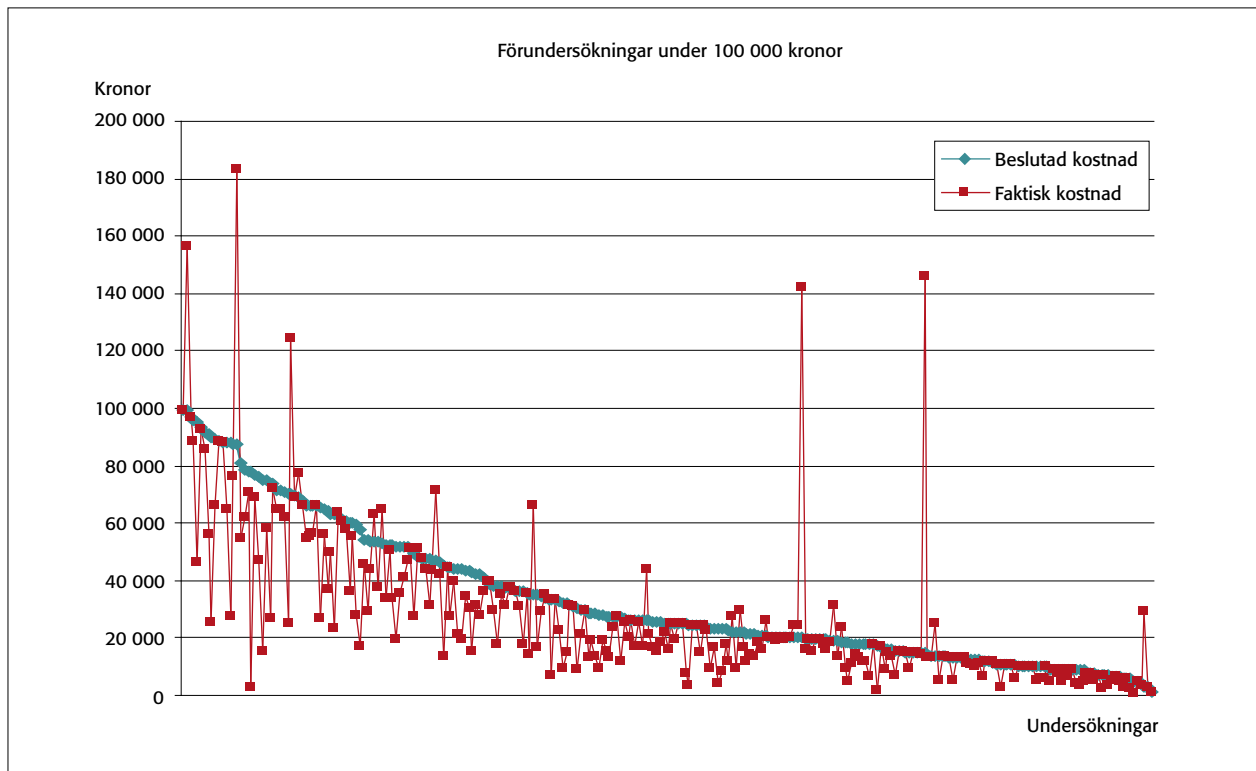
Figur 7. Den debiterade kostnadens procentuella andel av den beslutade för undersökningar indelat i olika prisklasser utifrån storleken på den beslutade kostnaden. Det faktiska utfallet av de undersökningar som har debiterats på löpande räkning är inte inkluderat, då dessa inte har en specificerad kostnad.

lan beslutad kostnad och faktiskt utfall är störst för de små undersökningarna (7,5 miljoner kronor), medan skillnaden är ungefär densamma för mellan-stora undersökningar och stora undersökningar (5 respektive 4,3 miljoner kronor). Även här blir dock bilden något annorlunda om man i stället väljer att

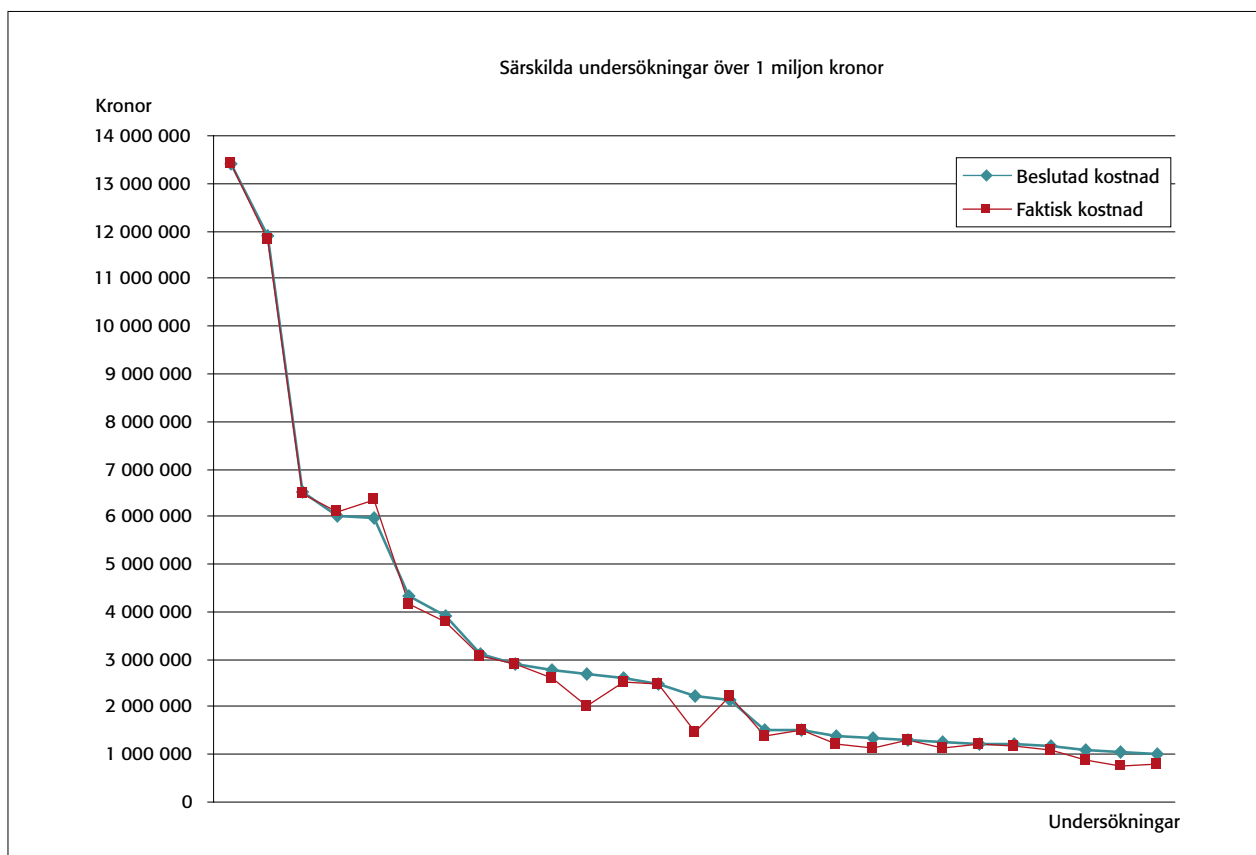
studera hur stor procentuell andel av den beslutade summan som faktiskt har debiterats företagaren för undersökningarna i respektive prisklass (figur 7). För de små undersökningarna är bilden densamma, det vill säga skillnaden mellan beslutad kostnad och faktiskt utfall är störst för dessa undersökningar.

Figur 8. Den beslutade respektive faktiska kostnaden för särskilda utredningar med en beslutad kostnad under 100 000 kronor. Varje punkt motsvarar en särskild utredning.

Figur 9. Den beslutade respektive faktiska kostnaden för förundersökningar med en beslutad kostnad under 100 000 kronor. Varje punkt motsvarar en förundersökning.

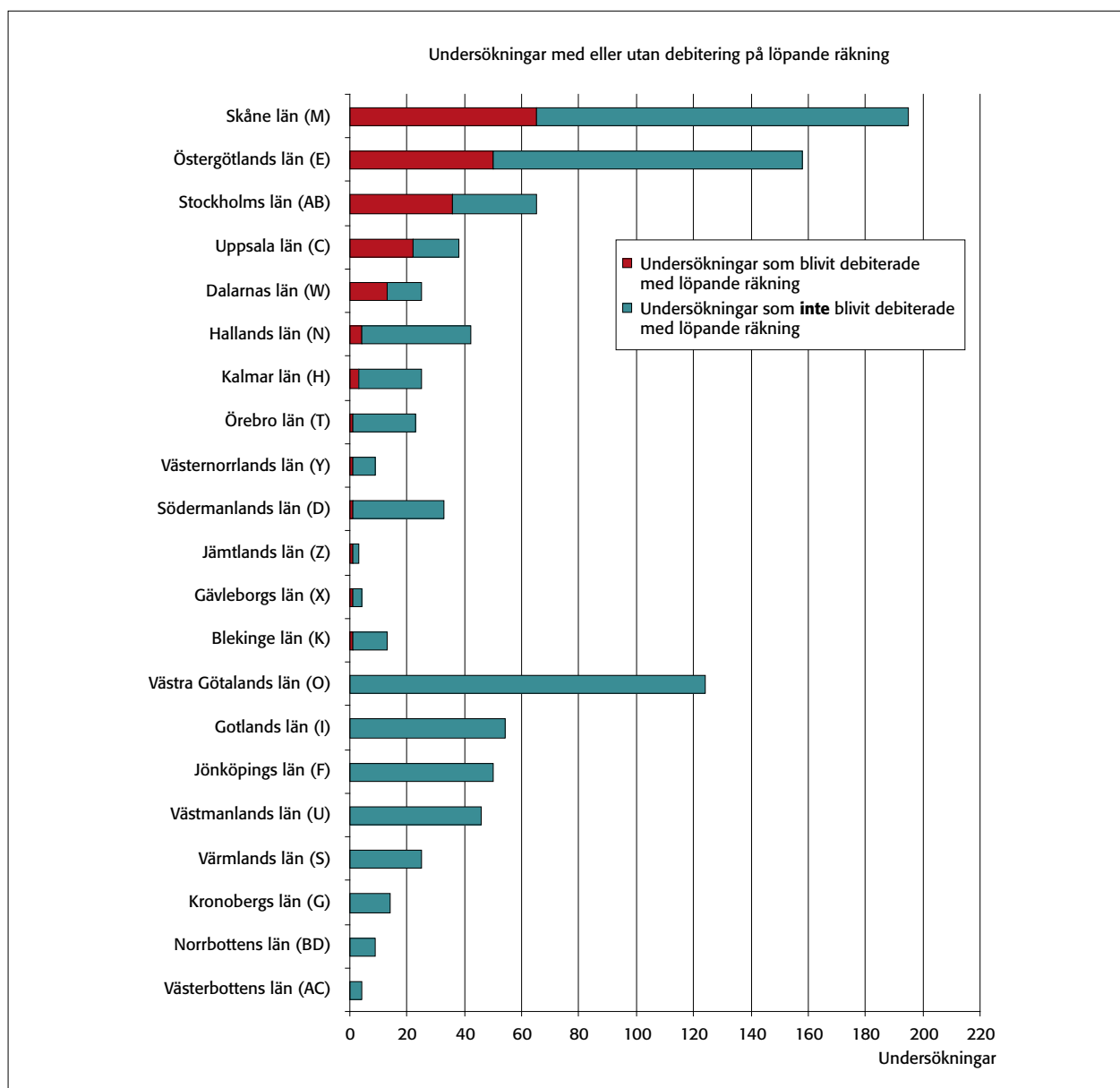
Figur 10. Den beslutade respektive faktiska kostnaden för särskilda undersökningar med en beslutad kostnad över 1 miljon kronor. Varje punkt motsvarar en särskild undersökning.

Däremot blir skillnaden annorlunda för mellanstora respektive stora undersökningar i och med att det faktiska utfallets procentuella andel för de mellanstora undersökningar (14 %) i princip är densamma som för de små undersökningarna medan den för stora undersökningar är avsevärt mindre (5 %).

Bilden blir än mer nyanserad om man tittar på relationen mellan beslutad kostnad respektive faktiskt utfall för varje enskild undersökning. Figurerna 8 och 9 visar samtliga de särskilda utredningar respektive förundersökningar som haft en beslutad kostnad under 100 000 kr. Det faktiska utfallet för merparten av dessa har blivit lägre eller i vissa fall mycket lägre än den beslutade kostnaden. För ett fåtal undersök-

ningar har dock den faktiska kostnaden blivit betydligt högre. Men om man väljer att bortse från dessa anomalier blir bilden av att den beslutade kostnaden ligger mycket under den faktiska, ännu mer tydlig.

Den varierade bilden för undersökningarna i de lägre kostnadsintervallen kontrasteras av betydligt mindre skillnader för de allra dyraste undersökningarna, det vill säga särskild undersökningar över 1 miljon kronor, vilket överensstämmer väl med bilden av det faktiska utfallets procentuella andel av den beslutade kostnaden (se figur 7). Merparten av dessa har antingen haft ett något lägre utfall eller ett utfall som varit i nivå med den beslutade kostnaden (figur 10). Att de två kurvorna följer varandra så nära är

Figur 11. Antalet undersökningar med specificerad beslutad kostnad respektive undersökningar som har debiterats på löpande räkning. Undersökningar där den beslutade kostnaden delats upp i en fast respektive rörlig del har i detta sammanhang inkluderats i gruppen undersökningar som debiterats på löpande räkning.

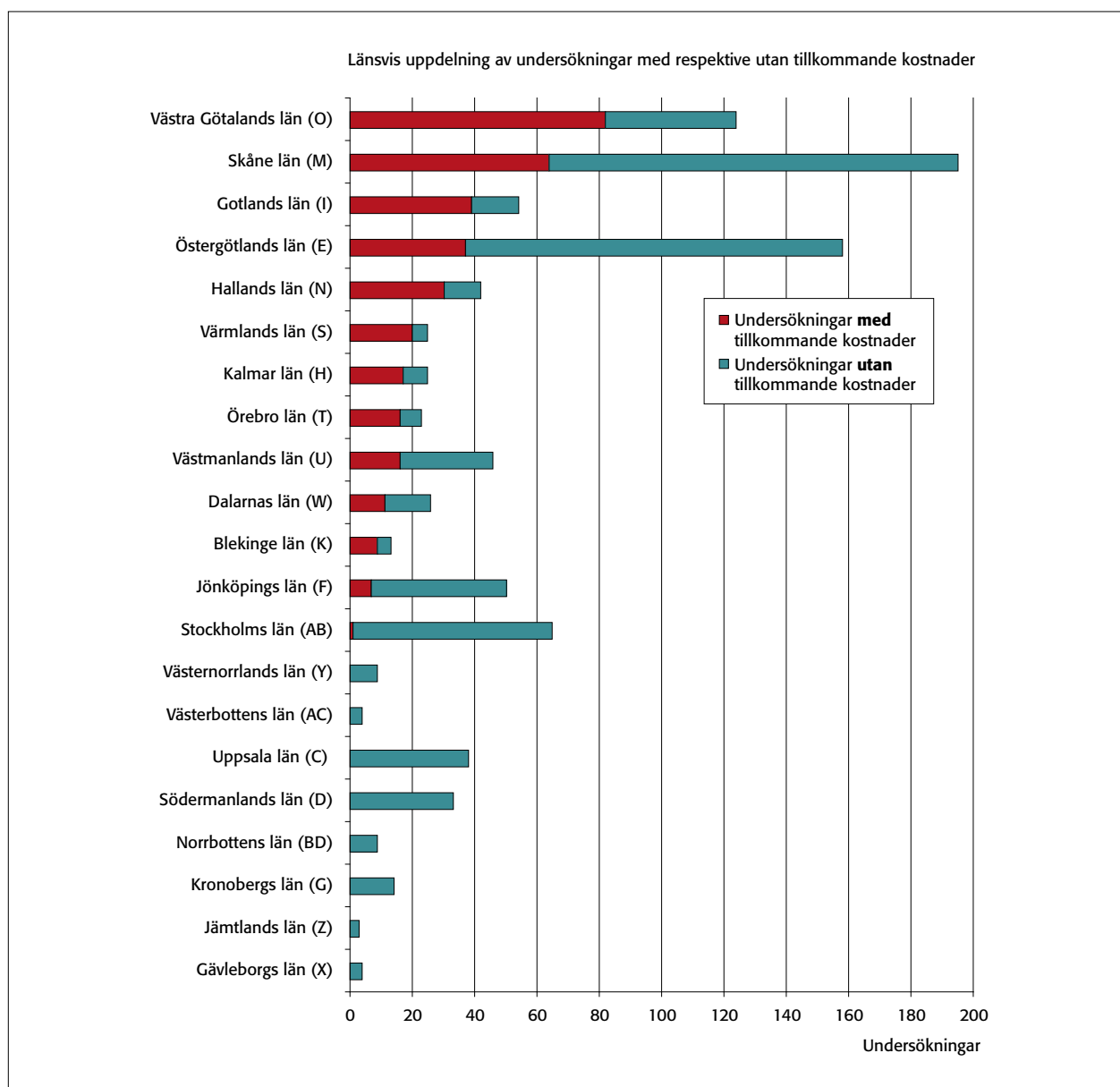
anmärkningsvärt i och med att det i dessa fall rör sig om stora undersökningar och därmed stora summor där hög träffsäkerhet i de ursprungliga beräkningarna rimligen borde kunna vara svårare att uppnå än vid små undersökningar.

Löpande räkning

En orsak till svårigheten att få fram uppgifter om totala kostnader har varit att länsstyrelserna i varierande utsträckning i sina beslut angivit att undersökningen kan debiteras på löpande räkning eller att det till den angivna kostnaden tillkommer icke preciserade kostnader för exempelvis grävmaskin eller bodar.

Av de totalt 960 undersökningarna som ingått i studien har som tidigare nämnts 199 debiterats på löpande räkning. Av figur 11 framgår att länsstyrelserna i mycket varierande grad tillåtit debitering på löpande räkning. I sju län förekommer det inte alls, medan övriga länsstyrelser använder möjligheten alltifrån sällan till regelbundet.

Anmärkningsvärt är de tre län, Dalarna, Stockholm och Uppsala, där antalet undersökningar som debiterat på löpande räkning varit lika många eller fler än undersökningar med en i beslutet specificerad kostnad. Av de län med flest antal undersökningar har exempelvis Länsstyrelsen i Västra Götaland aldrig beslutat om debitering på löpande räkning, medan

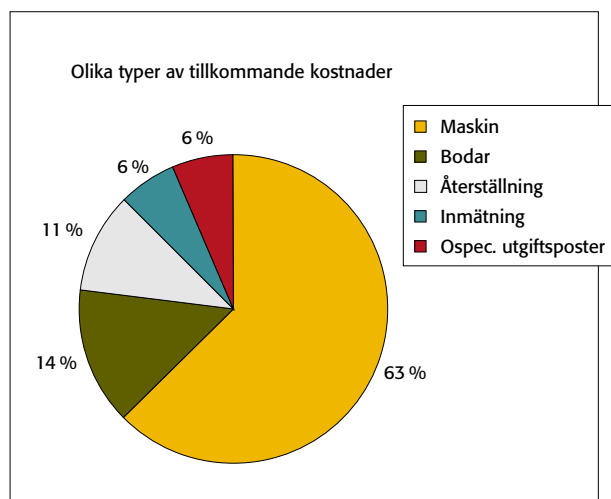
Figur 12. Antalet undersökningar med respektive utan ospecificerade tillkommande kostnader fördelat per län. Beslut om undersökningar som ska debitera på löpande räkning är i detta sammanhang inkluderat i beslut utan tillkommande kostnader.

länsstyrelserna i Skåne, Östergötland och Stockholm har tillåtit att en betydande del av undersökningarna debiterats på detta sätt. Det är således dessa tre län som står för merparten av de 5,7 miljoner kronor som undersökningar på löpande räkning omsatte år 2005 (se figur 2).

Någon entydig förklaring till den olikartade hanteringen mellan länen är nog svår att finna och kräver att statistiken i denna uppföljning kompletteras med en mer riktad utvärdering. Tydligt är dock att den överväldigande majoriteten av besluten med löpande räkning rör beslut om schaktningsövervakning eller antikvarisk kontroll.

Tillkommande kostnader

Av de totalt 960 undersökningarna som ingått i studien har länsstyrelserna i 349 fall vid sidan av en preciserad kostnad angivit att det tillkommer kostnader som länsstyrelsen inte haft möjlighet att precisera i kronor och ören (figur 12). I likhet med möjligheten att debitera på löpande räkning finns även här stora skillnader mellan länen i vilken mån man använt ett sådant förfarande eller inte. I vissa län (Västra Götaland, Gotland, Halland, Värmland, Kalmar, Örebro och Blekinge) var antalet beslut med tillkommande kostnader fler än beslut utan tillkommande kostnader, medan i andra län, exempelvis Uppsala, Södermanland och Kronoberg, förekommer inte ett enda beslut med tillkommande kostnader.

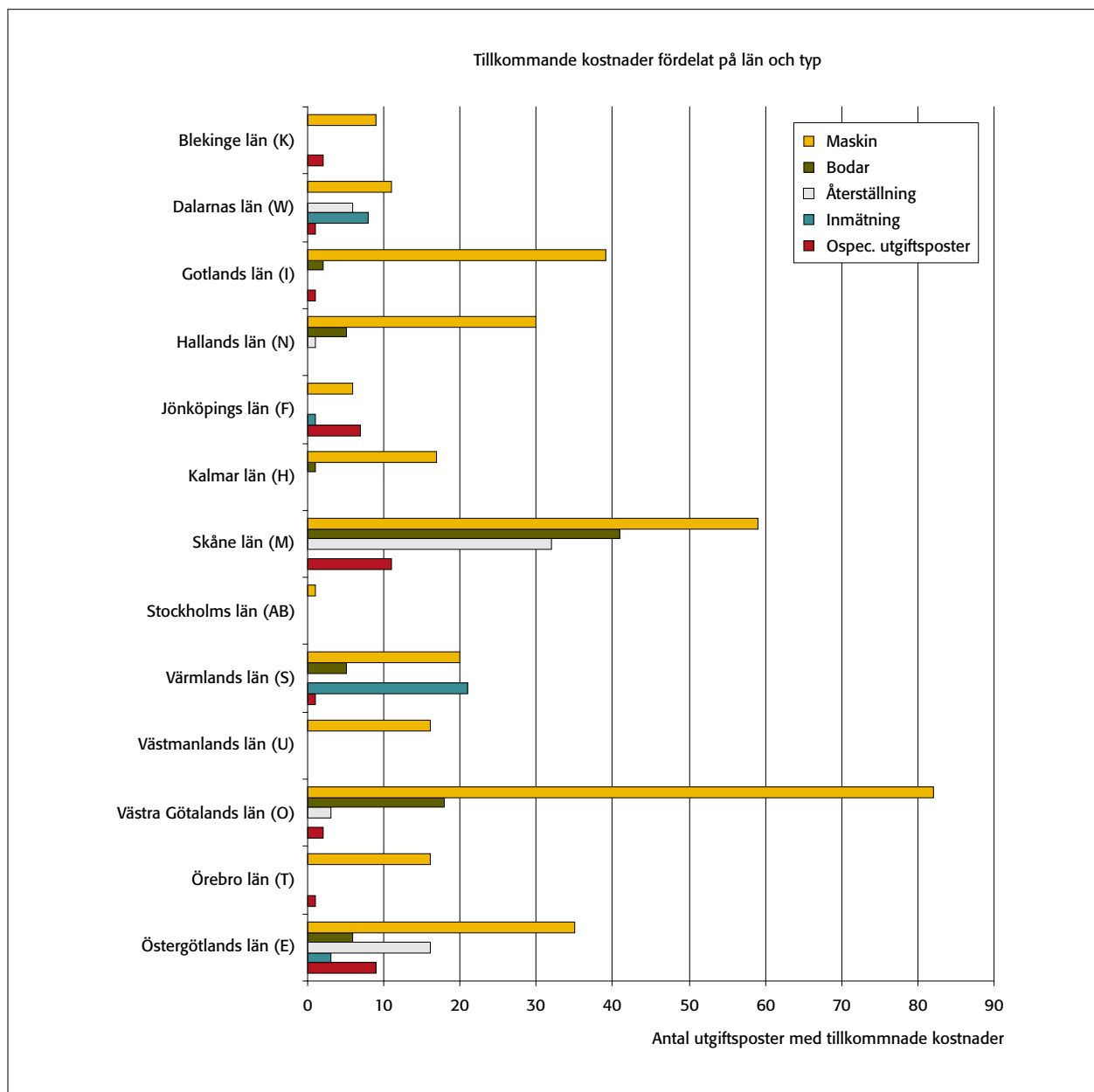
Figur 13. Procentuell fördelning av det totala antalet tillkommande kostnader på olika utgiftsposter. Flera olika utgiftsposter kan förekomma i ett och samma beslut. I gruppen "Ospec. utgiftsposter" ingår exempelvis konservering, analyser, traktamenten, resor, avspärning, röjning av sly, trädgård och i vissa fall ospecificerade utgiftsposter formulerat som exempelvis "kostnader tillkommer för grävmaskin m.m."

Av figur 13 framgår att drygt hälften (63 %) av samtliga tillkommande kostnader rör kostnader för grävmaskin, följt av kostnader för bodar (14 %). Andra utgiftsposter som förekommer i besluten är återställande av mark, inmätning med mera. Eventuellt ska även tillkommande kostnader för återställande av mark ses som kostnader för grävmaskin och av det följer att hela 74 procent av alla tillkommande kostnader avser grävmaskinskostnader.

Kostnader för just grävmaskin är dessutom den typ av tillkommande kostnad som förekommer hos samtliga de 13 länsstyrelser som i sina beslut angivit ospecificerade tillkommande kostnader vid sidan om den preciserade kostnaden (figur 14). I Östergötland län förekommer samtliga fem typer av tillkommande utgiftsposter och i Västra Götaland, Skåne, Dalarna och Värmland förekommer fyra olika typer. Vissa län, framförallt Värmland men även Dalarna och till viss del Östergötland och Blekinge, har ansett att kostnader för inmätning kan vara svår att precisera, medan Skåne och Östergötland och till viss del Västra Götaland och Dalarna ansett att återställande av mark efter avslutad undersökning kan vara en sådan utgiftspost.

För att få en uppfattning om den sammanlagda storleken på de ospecificerade kostnader har vi i första hand utgått från de uppgifter som redovisats av länsstyrelserna. Tyvärr har uppgifter om det faktiska utfallet endast kunnat lämnas för 20 procent av alla undersökningar med tillkommande kostnader. I de fall den tillkommande kostnaden gäller grävmaskin har vi därför gjort en uppskattning av kostnaden utifrån uppgift om förbrukad eller beräknad förbrukning av maskintid. På detta sätt har det varit möjligt att uppskatta storleken på kostnaderna för 75 procent av antalet beslut med tillkommande kostnader vilket motsvarar en kostnad om cirka 7,6 miljoner kronor. För de 191 undersökningar där maskinkostnaden blivit uppskattad innebär detta att de beslutade kostnaderna i genomsnitt har ökat med 17 procent.

För vissa enskilda undersökningar kan de uppskattade kostnaderna för grävmaskin ha inneburit att den beslutade kostnaden ökat rejält; för 45 undersökningar innebär de tillkommande maskinkostnaderna en kostnadsökning på över 25 procent och för tre undersökningar 50 procent eller mer. På länsnivå innebär de tillkommande kostnaderna dock inte att det faktiska utfallet inklusive de uppskattade tillkommande kostnaderna blir högre än den beslutade kostnaden, förutom för Gotlands och Jämtlands län. För båda dessa län innebär adderandet av de uppskattade tillkommande kostnaderna att den beslutade kostnaden överstiger det faktiska utfallet.

Figur 14. Länsvis redovisning av antal tillkommande kostnader fördelat på typ av utgiftspost. Flera olika utgiftsposter kan förekomma i ett och samma beslut.

Utifrån ett nationellt perspektiv är storleken på de tillkommande kostnaderna små, men att drygt en tredjedel av alla beslut från år 2005 inbegriper icke preciserade tillkommande kostnader får anses vara otillfredsställande. Av detta följer att företagaren i samband med dessa undersökningar inte har haft möjlighet att få en fullständig bild av de ekonomiska konsekvenser som beslutet för med sig. Att vissa länsstyrelser inte anger tillkommande kostnader i sina be-

slut visar att det är möjligt att beräkna kostnaden för utgiftsposter som grävmaskin, bodar, återställande av mark och så vidare

Vad som ligger bakom att vissa länsstyrelser uppfattar det som problematiskt att få fram preciserade kostnader för dessa utgiftsposter är svårt att utröna, möjligen kan det finnas en tendens hos såväl undersökare som länsstyrelser att betrakta dessa utgiftsposter som varande skilda från kostnaderna för arkeologin.

Referenser

- Arkeologi och exploatering. Betänkande av HUR-utredningen. SOU 1992:137. Kulturdepartementet, 1992.
- Arkeologi på uppdrag. Riksdagens revisorer, 2002.
- Tillämpning av 2–4 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Statistik gällande 2005. Rapport från Riksantikvarieämbetet 2006:7.
- Tillämpning av 2–4 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Statistik gällande 2006. Rapport från Riksantikvarieämbetet 2007:9.
- Uppdragsarkeologi. Länsstyrelsernas beslut enligt 2 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Åtterrapporering enligt 1999 års regleringsbrev. Riksantikvarieämbetet, 2000.
- Uppdragsarkeologi. Redovisning av uppdrag nr 4 i 2000 års regleringsbrev. Riksantikvarieämbetet, 2001.
- Uppdragsarkeologi 2003 och 2004. Riksantikvarieämbetets överinseende enligt 1 kap. 2 § KML. Uppgifter om den uppdragsarkeologiska verksamheten och länsstyrelsens handläggning av ärenden enligt 2 kap. 11–14 §§ KML under åren 2003 och 2004. Riksantikvarieämbetet, 2005.
- Uppdragsarkeologi i tiden. Betänkande av Uppdragsarkeologiutredningen. SOU 2005:80. Kulturdepartementet, 2005.
- Uppföljning och utvärdering av länsstyrelsens handläggning av uppdragsarkeologiärenden enligt 2 kap. 11–14 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Riksantikvarieämbetet, 2004. (2002 års verksamhet.)

Bilaga. Sammanfattning, länsvis

<i>Län</i>	<i>Genomförda undersökningar</i>	<i>Undersökningar med ej redovisad faktisk eller prognostiserad kostnad</i>	<i>Undersökningar där ingen kostnad blivit debiterad</i>	<i>Undersökningar med ej redovisade tillkommande kostnader</i>	<i>Undersökningar där den tillkommande maskinkostnaden blivit uppskattad av RAÄ</i>
Blekinge län	14	1	–	1	–
Dalarnas län	27	–	1	8	6
Gotlands län	55	–	1	39	39
Gävleborgs län	14	–	10	–	–
Hallands län	43	1	–	30	13
Jämtlands län	3	–	–	–	–
Jönköpings län	50	–	–	–	–
Kalmar län	25	–	–	14	–
Kronobergs län	14	–	–	–	–
Norrbottnens län	22	–	13	–	–
Skåne län	206	5	6	59	52
Stockholms län	77	1	10	1	–
Södermanlands län	33	–	–	–	–
Uppsala län	45	–	4	–	–
Värmlands län	28	3	–	20	–
Västerbottens län	4	–	–	–	–
Västernorrlands län	9	–	–	–	–
Västmanlands län	46	–	–	1	–
Västra Götalands län	126	–	2	82	63
Örebro län	23	–	–	–	–
Östergötlands län	158	–	–	25	18
Totalt	1 022	11	47	280	191

Vad kostar uppdragsarkeologin egentligen?

Uppdragsarkeologin är billigare än vad man tidigare trott. Det är slutsatsen i Riksantikvarieämbetets rapport som utvärderat de faktiska kostnaderna för arkeologiska undersökningar under 2005. Slutnotan blir i nästan alla fall lägre än den kostnad länsstyrelserna beslutat om.

Det finns också stora skillnader i hur de olika länsstyrelserna redovisar tillkommande kostnader, vilket gör det svårt att veta vilka ekonomiska konsekvenser ett beslut om en arkeologisk undersökning får.

Uppföljningen är gjord mot bakgrund av den återkommande kritiken mot att det saknas en samlad bild över de totala kostnaderna för uppdragsarkeologin.

